

ОБРАЗОВАНИЕТО И ИЗКУСТВОТО ПОД КАРАНТИНА – ПРОБЛЕМИ, РЕАЛНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ

Пламен Легкоступ

Великотърновски университет, България

EDUCATION AND ART UNDER QUARANTINE – PROBLEMS, REALITIES AND PERSPECTIVES

Plamen Legkostup

University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Abstract: COVID-19 has changed people's lifestyles and has had unpredictable consequences in the spheres of politics, economy, education and culture. This paper discusses the problems, realities and perspectives of education, art and the cooperation between Bulgaria and China under the conditions of the coronavirus pandemic. The article proposes that virtual tours of galleries and digital access to works of art, operas, concerts, theater performances, and online education aid, to some extent, the normalization of public and social life.

Keywords: pandemic; education; art; cooperation; Bulgaria; China

Пандемията с коронавируса промени начина на живот на хората и е с непредвидими последици в сферата на политиката, икономиката, образованието и културата не само за България, но и за целия свят. Компаниите се адаптираха бързо към новите условия: онлайн магазините и куриерските услуги въведоха безконтактна доставка, офис работниците са под карантина и работят от къщи. Това, което ни се случва, води до промени във всички дейности на обществото, включително и в сферата на изкуството, културата и образователния процес.

Изкуство и култура

Българските творци, както и тези от други страни, осъзнават значението на културата за развитието на обществено-икономическите и социални отношения. Мнозина доскоро твърдяха, че дигиталният достъп

до произведения на изкуството вреди на нормалния социален живот. Сега обаче спасението е онлайн, където вече можем да гледаме опери, концерти, театрални спектакли, да се разходим виртуално в галерия. По време на карантина културата е по-достъпна от всякога – солидарни с принудителната изолация на човечеството, някои от най-авторитетните световни институции предоставят безплатно своята продукция.

С жестове към публиката се включиха редица български културни институции. Сред първите бяха актьорите от общински театър „Възраждане“, които още на 10 март 2020 г. играха пиесата си „Вуйчо Ваньо“ пред празен салон, но със зрители онлайн. Гледаха ги над 3600 души едновременно. В същия ден примерът им бе последван от Варненската опера, която стриймваше на живо спектаклите си. Преди това, на 8 март – датата, на която коронавирусът официално пристъпи границите на България, Софийската филхармония обяви, че вместо концертите в зала, които отпадат, ще излъчва записи на свои концерти от минали сезони. В социалните мрежи, на различни платформи, се предлагат селекции от български театрални спектакли, концерти и опера, които може да се гледат от къщи. Освен различни постановки, предимно на страниците на културните институции във Facebook и YouTube, стартира кампания „Театърът чете“ – всеки ден се появява по един клип, в който избрани актьори четат или рецитират любимите си произведения.

Книгите са другото достъпно забавление на хората под карантина – още в първите дни някои издателства пуснаха безплатни онлайн издания. Междувременно за книжните издания продължава да се плаща, но значително по-малко. Заради неработещите книжарници в цялата страна издателствата призовават да поръчваме книгите си директно от техните сайтове.

Въпреки това, според анкетно проучване, проведено между 22–24 март сред хора, занимаващи се с изкуство и култура, около 7,5 млн. лв. ще са загубите за първото полугодие на 2020 година в независимия културен сектор в България, което за страна като нашата не е малко. „Загубите за културата в световен план също се очертава да са много големи. 89% от обектите, включени в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО, са затворени заради пандемията и това води до милиони загуби всеки ден, съобщават от Организацията на обединените нации за образование, наука и култура“, това каза по повод вирусната криза социологът доц. Катя Михайлова пред БНР на 27.04.2020 (Михайлова 2020).

Но възниква въпросът как да се работи, когато отворят театрите, кинозалоните, концертните зали, музеите и галериите? Ще е необходимо да се поддържа разстояние от 3 метра между хората и да се продават билети през едно или две места. Необходимо е да се намери адекватно решение.

Карантинните условия ни принуждават да търсим нови начини за учене и контакти с произведенията на изкуството и културата. Използва се всичко: онлайн игри, маратони в социалните мрежи и предизвикателства в TikTok. Тук ще се спра на интересни форми, „вкарващи“ изкуството в домовете на хората чрез особено популярната в България онлайн социална мрежа Facebook.

Много автори откриват онлайн изложби. Случи се така, че два дни след откриването на моята изложба „Китайски импресии“ галериите попаднаха под карантина и се наложи да показвам картините си във виртуалното пространство. Други художници представят свои картини чрез инициативата „ФЛАШМОБ“ (FLASHMOB), в която един автор показва в социалната мрежа за 7 дни 7 свои творби, като същевременно всеки ден кани за участие друг художник. По този начин, под формата на игра, авторите популяризират своето изкуство, а хората се наслаждават на творбите им, въпреки че са под карантина.

Има подобна инициатива, свързана и с литературата. В продължение на седмица, без обяснения се публикуват кориците на любими книги. Всеки ден този, който показва съответната литературна творба, посочва кой от приятелите му да поеме предизвикателството и да публикува седем дни по една своя любима книга, като предава щафетата на по още един свой приятел. Целта е да се популяризират литературата и книгите, както и да се направи стоенето вкъщи по-приятно.

Някои автори стартираха кампания „Рисувай против вируса“ с безплатни онлайн уроци, които се излъчват на живо във Фейсбук страниците им всеки ден в определено време. Идеята на художниците е жителите на страната, които в момента са в принудителна изолация вкъщи заради коронавируса, да уплътняват времето си по забавен начин.

Оказва се, че в условията на карантина чрез социалните мрежи могат да се провеждат и конкурси. Такъв е международният благотворителен проект ДЕЦА ПОМАГАТ НА ДЕЦА, при който се събират детски рисунки до пълното приключване на карантината. Всички те ще бъдат включени в различни благотворителни събития с цел да се помогне на нуждаещи се деца, а всяко дете-автор ще има възможност да види информация за това къде е отишла рисунката му и на кого е помогнало. За мен е чест и

удоволствие, че съм поканен за член на журито, което ще оценява онлайн рисунките, участвали в конкурса.

Друга интересна инициатива е на кръжока „Четящият студент, четящото дете“ към Педагогическия факултет на ВТУ, който от 2 май 2020 г. стартира поредица онлайн работилници, посветени на Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост – 24 май първата виртуална среща беше с учещи от БУ „Асен и Илия Пейкови“ в Рим. Членовете на кръжока, студенти на ВТУ, четат заедно с ученици, учители и родители в български училища в Италия, Испания, Кипър, а самите деца представят свои кратки любими четива и песни. Предстоят онлайн срещи с деца, учители и родители от български училища в Неапол, Барселона и Кипър.

Образование

Дори такава обемиста и тромава система като образованието промени правилата, по които работи в условията на карантина. Ситуацията в света принуди дори и най-консервативните училища и университети да заработят по нов начин.

Въведеното извънредно положение в България затвори училищата и университетите от 13 март и те бяха принудени час по-скоро да стартират изцяло електронно и дистанционно обучение, с ясното съзнание, че дигитализацията на учебния процес е начинът учебно-възпитателната работа да не прекъсва. Преподавателите, които доскоро бяха подозрителни към обучението с отдалечен достъп, усвояват нови инструменти и си помагат взаимно. Всички платформи предлагат безплатни вебинари за преподавателите, за да се чувстват комфортно в новата среда. Тези, които вече са работили онлайн, разговарят в социалните мрежи как да организират по-добре обучението и предлагат помощта си на тези, които се нуждаят от него, и експериментират нови начини за тестване на знанията в онлайн среда. Всеки университет има свободата да избере начина, по който да осъществи онлайн обучение, спрямо възможностите, с които разполага.

На фона на разпространението на коронавирус в България до голяма степен и висшето образование вече работи в условията на извънредна ситуация. Нашият, Великотърновският, университет се оказва напълно подготвен да предложи на своите студенти режим на дистанционно обучение, което е в унисон със съвременните изисквания за компетентности и придобиване на нови знания.

Във ВТУ, а и в много университети в България, се води онлайн учебен процес с ангажираност на почти 100% от студентите и преподавателите. Със заповед на Ректора във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ от 16 март

2020 г. учебният процес премина в дистанционна форма и е базиран на собствената ни информационна система „Е-преподавател“, а достъпът на студентите до учебните ресурси се осъществява чрез изградената система „Е-студент“. На поредица от заседания на Академичния съвет бяха приети процедури за онлайн заверка на семестъра, провеждане на семестриални и държавни изпити и за защиты на дипломни работи, включително и за защита на дисертации. По този начин при запазване на мерките за защита от COVID 19 се гарантира възможността за успешно приключване на семестъра и дипломиране на завършващите обучението си студенти, като всички преподаватели изпълняват седмичната си ангажираност за провеждане на учебен процес и научноизследователска дейност. Информационната система „Е-преподавател“ на ВТУ от няколко години е интегрирана като съставна част от общоуниверситетската информационна система. Основната ѝ цел е да осигури електронни форми и ресурси в редовното и задочното обучение на студентите.

Дистанционното образование може да се осъществява през различни платформи и приложения. Някои университети, сред които и Великотърновският, имат повече опит с онлайн платформите, затова адаптацията към настоящата ситуация за тях е по-лесна. Ние, както други университети в страната, преминахме към система за дистанционно обучение. Ще се опитам да опиша с какви трудности се сблъскват студентите и преподавателите при онлайн обучението и какви нови неща може да очаква висшето образование.

Университетът беше в много отношения готов да провежда учебни занятия, като премине към обучение с отдалечен достъп (дистанционно, електронно обучение), тъй като значителен брой курсове вече се преподаваха в смесена система, дори преди ситуацията с коронавируса. Нашите преподаватели още от 2018 г. ползват приложенията на Microsoft Office 365 (*Outlook, OneDrive, Forms, Sway, Teams* и др.). В резултат на настъпилите извънредни събития учебният процес на редовните и задочните студенти през летния семестър на 2019/2020 вече е обезпечен с достъп до електронно учебно съдържание (текстови файлове, презентации, аудио и видео лекции) и възможности за интерактивно взаимодействие (задания, дискуссионни форуми, онлайн лекции във виртуални учебни зали). Всички наши студенти също имат достъп до Office 365, но за да се премине изцяло към електронно и дистанционно, онлайн, обучение е необходимо да се имат предвид няколко проблема:

Първият е свързан с техническите възможности на университета – важно е с какъв хардуер разполагаме, т. е. колко и какви сървъри; колко

информация може да бъде споделена в тях; какви са техническите характеристики на мрежите и т. н. От гледна точка на техническото ниво ВТУ е в състояние да предоставя обучение от разстояние без ограничения.

Вторият момент е организационен. Тук също имаме решение. Всички курсове са въведени в нашата информационна система „Е-преподавател“. В началото на всяка учебна година там се „качват“ определен брой лекционни курсове. Това означава, че преподавателят е записал студентите в курса си, споделил е изискванията си към тях, тоест самото виртуално пространство е организирано. Друг е въпросът дали и двете страни работят в това конкретно пространство. Това доскоро беше личен избор на самите преподаватели, защото все още те предпочитат да работят „офлайн“ със студентите. Повечето преподаватели използват работата в режим „лице в лице“, защото личната комуникация е много важна. Така е във всички елитни университети, които като правило не излизат изцяло онлайн, тъй като много важна част от образователния процес са личните срещи. Въпреки това, още към 20 март 2020 г., т. е. 4 дни след заповедта на Ректора, в системата „Е-преподавател“ има създадени 2 143 учебни курса, в които са публикувани общо 6 988 учебни ресурса (учебни материали), въпреки че работата е доста повече, отколкото в условията на стандартни занятия. В интервала от 16 до 20 март активността на студентите стремглаво нарасна – има 55 605 посещения на учебните курсове, средно по 10 000 на ден. Наблюденията ми са, че преподавателите много бързо и всеотдайно се адаптират към дистанционното обучение, защото съзнават, че в условията на социална изолация става особено важно участието на всички студенти в различните форми на електронно и дистанционно обучение.

Освен разработената от нашите IT специалисти система „Е-преподавател“ в университета се използва платформата Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – Модулна обектно-ориентирана динамична среда за обучение). Това приложение е в основата на дистанционното обучение, което отдавна се провежда във ВТУ. Но преподавателите не използват само Moodle, а и други приложения и платформи за дистанционно обучение. Например част от тях казват: ние работим през Facebook, Messenger, Viber от дълго време. Такъв преподавател не се отразява нито в системата „Е-преподавател“, нито в Moodle, което не означава, че той не работи дистанционно. Но този начин на работа създава проблеми с контрола по реализиране на обучението. Погрешно е да се постави надзорник за всеки преподавател или студент, затова търсим други организационни форми, като в тази връзка въпросът как да устано-

вим адекватен контрол, остава. При нас, във ВТУ, всеки курс от учебното съдържание се оформя в раздели по дати (според учебния график на занятията) и преподавателят може да отчете своите часове в системата за отчет на преподавателската натовареност (подсистемите са интегрирани). Ръководството на университета има възможност да оказва текущ контрол (какъвто има и при присъственото обучение), което е основание за високото качество на обучение, макар и в дистанционен режим.

Днес, началото на м. октомври 2020 г., можем да кажем, че вече сме технически готови за предизвикателствата. Всеки факултет има заместник-декан, който отговаря за електронното обучение и към него е създадена работна група, която да му помага. Тук възникна въпросът с регламента – какъв трябва да бъде графикът за онлайн обучение, защото ние започнахме да работим в условията на карантина с разписанията за редовно и задочно обучение. Това са неща, за които не сме мислили преди, тъй като нямаше такава задача – самият студент избираше кога му е удобно да работи с компютъра, а сега той е длъжен да седи пред камерата в определени часове. И голяма част от студентите се оплакват, че имат три-четири уебинара подред, след това домашна работа, задачи в библиотеката и т.н. Всичко става през интернет, а очите им не са от желязо. Затова от изключителна важност е прилагането на система и график на проверките – точно както в офлайн часовете. С дисциплини като изобразително изкуство, музика, симултанен превод е по-трудно, но и при тях може да се намери изход, като се използва видеоконферентна връзка. Между другото, някои преподаватели, които вече са усвоили формата за обучение от дистанция, казват: Ех, колко е добре, не е нужно да ходиш никъде, можеш да изнасяш лекциите по чехли, без да напускаш дома си.

Не маловажен е и въпросът за дипломирането на сегашните и подбора на бъдещите студенти. Как ще се действа, ако пандемията продължи? Във ВТУ такъв опит вече съществува – провеждат се онлайн кандидат-студентски изпити, студентите се подготвят да защитават дипломните си тези дистанционно.

Въпреки ясното съзнание, че това е моделът, който може да опази здравето и живота на преподаватели, студенти и персонал в тези трудни за всички нас условия на извънредни мерки, съществуват и още някои трудности, по-скоро проблеми, произтичащи от скоростното преминаване от едни форми на обучение към други. Дори при разбирането от страна на университетската и държавната администрация и безрезервната подкрепа за преподавателите, е трудно да се организира работата на студентите:

Първо, някои от тях възприемат карантината като ваканция и се отнасят несериозно към обучението с отдалечен достъп.

Второ, дори ако преподавателят не за първи път работи онлайн, е трудно да се задържи вниманието на няколко десетки студенти. Домашната среда ги отпуска и демотивира, а концентрирането им върху решаването на обикновени проблеми е дори по-трудно, отколкото в лекционната зала.

Трето, съществуват технически проблеми от различен характер:

– от лоша комуникация, поради слаб или липсващ интернет, до липса на компютър вкъщи;

– интернет провайдерите и собствениците на онлайн платформите, както училищата и университетите не са планирали такъв масов преход към обучение с отдалечен достъп и сървърите не са проектирани за толкова много потребители едновременно. Сега най-големите компании правят всичко възможно да осигурят нормален достъп до ресурсите, но дори Zoom и Google Classroom периодично „зависват“ от натоварването на системата.

За да се извлече максимумът от прехода към изцяло онлайн обучение по време на карантина, просто трябва да се отнесем към него с необходимата сериозност. Строгийт контрол върху работата на преподаватели и студенти е „необходимото зло“, за да може цялата академична общност да излезе от периода на „заточение вкъщи“ по-силна и подготвена за предизвикателствата на утрешния ден!

Някои от използваните инициативи, похвати и инструменти ще престанат да бъдат актуални след карантината, докато други ще позволят да се погледне на процесите на обучение, възпитание и срещи с културата и изкуството, от другата страна, и ще помогнат за развитието на перспективни области.

Перспективи пред образованието

Преходът към дистанционно обучение в контекста на пандемията от коронавирус ще доведе до промяна в системата на висшето образование не само в България. В тази посока образователната система определено ще е различна след коронавируса. Поради това ми се струва, че ще има по-голям интерес към онлайн обучението, но от друга страна, всички се надяваме, че пандемията няма да трае вечно, а това поражда въпроса не би ли било по-лесно да се върнем към обичайния формат на обучение?

Навярно след завръщането към нормалните условия за работа (тези от преди карантината) ролята на дистанционната форма на обучение ще стане по-значима и относителният ѝ дял в т. нар. смесен вариант (присъствено и електронно обучение) ще нарасне. Тази форма спестява на преподавателите време, на университета – сграден фонд и се появяват доста възможности, които могат да бъдат използвани по различни начини, в зависимост от задачите, които се решават. Затова инвестициите, насочени към развитие и усъвършенстване на обучението с отдалечен достъп, не трябва да се пренебрегват.

Ако преди едни от основните задачи на университета бяха да търси, натрупва и предава информация, то сега те вече не са така актуални. Днес Интернет прави това и там вече има повече информация, отколкото в умовете на професорите по целия свят. Но университетът и преподавателите имат и друга функция – да помагат на студентите да не се удавят в това море от информация. Те трябва да могат да я използват, да различават фалшивите информация и новини от истинските. Това е задачата на преподавателите. Затова е нужно университетът да създава условия за повишаване на тяхната квалификация, да им оказва консултантска помощ, така че след това те да могат да дадат на студентите качествено и конкурентноспособно образование.

Основното тук е да не се увличаме и да не губим това, което имаме. Да, провеждат се и онлайн заседания, защиты, изпити и на пръв поглед всичко е наред, но топлината на човешката комуникация се губи. Все пак някои знания, умения, норми се предават в резултат на личната работа и взаимодействие между носителя на познанието и студента.

Живеем в технологичен свят, който ни предоставя решения за бърза и надеждна комуникация. Сега тези възможности могат да подпомогнат не само учебния процес и да допринесат за пълноценното прилагане на един нов подход към образованието, културата и изкуството. Важното е да приемаме предизвикателствата, които ни се изпращат, от положителната страна.

Реалности, проблеми и перспективи на сътрудничеството между България и Китай в условията на COVID-19

Дипломатическите отношения между Китай и България навършиха 71 години. По този повод китайският посланик в България Дун Сяодзюн даде интервю за China Radio International.CRI., в което заяви, че „между двете страни и техните народи съществува дълбока, традиционна дружба,

а перспективите на прагматичното сътрудничество между тях след епидемията са добри“. По думите на посланика, „към момента двустранните отношения се намират на най-доброто ниво в историята. Политическата и обществена основи на приятелските връзки между Китай и България са здрави, а търговско-икономическото партньорство запазва добрата тенденция за развитие“ (Дун Сяодзюн 2020). Години наред Китай е третият по големина търговски партньор на България извън рамките на Европейския съюз, въпреки че от края на януари двустранният обмен в икономиката, науката, технологиите, културата и политиката е в застои заради пандемията.

В борбата с COVID-19 Китай и България отвориха нова страница в двустранните си отношения. Президентът Румен Радев, премиерът Бойко Борисов и българската общественост изразиха своята съпричастност и подкрепа към Китай, а на 18 март китайският премиер Ли Къцян заяви, че китайската страна желае да предостави помощ на България. „На 17 април помощните материали от Китай и първата партида закупени материали пристигнаха в София, последвани от още много поръчки от българска страна“, казва Н.Пр. Дун Сяодзюн (Дун Сяодзюн 2020).

Един от сериозните проблеми пред института „Конфуций“ при ВТУ, които се появиха по време на карантината, са свързани с китайските доброволци – преподаватели и носители на езика. По средата на учебната година те се оказаха в своеобразен „капан“, защото Китай и България затвориха границите си. След приключването ѝ някои от тях, след дълги перипетии, успяха да се върнат в Китай, но от Централата на Институтите „Конфуций“ не изпратиха на тяхното място нови. Това в голяма степен затрудни стартирането на учебния процес през учебната 2020/21 година, но с усилията на ръководството на Института и с разрешението на Централата бяха осигурени българи, владеещи китайски език.

Друг проблем се оказа транспортирането на български студенти, учещи в Китай и на китайски, които са в България. През м. юли 2020 г. китайското правителство съдейства на България за прибирането на студентите ѝ от Китай с чартърен полет, който отведе и китайски граждани от София, желаещи да се завърнат в родината си. Преди време студенти от Пекинския университет за чужди езици, изучаващи български език, приключиха едногодишната си специализация в България и част от тях се завърнаха в Китай. На 19 август 2020 г. China Radio International.CRI публикува „Пътят към дома“, историята на Лиу Чандзин, позната сред българските си приятели като Белослава: „Бих искала да споделя с вас как пътувах от България за Китай по време на пандемията. Във връзка с новия коронавирус броят на международните полети бе ограничен,

а билетите много скъпи. Затова в момента е трудно да се пътува до Китай, особено за чужденците, които трябва да чакат за визи“ (Лиу Чандзин 2020). Студентите, а и всички китайци, са изправени пред доста трудности при завръщането им, не само защото от България до Китай няма директни полети. Проблем е, че всички пътуващи до Китай трябва да представят отрицателен PCR тест за COVID-19, направен в рамките на 120 часа преди излитането, след кацане в Китай следва нов PCR тест и, според изискванията за превенция и контрол, остават под карантина 14 дни, но не вкъщи, а на обособени за целта хотели. „Разходите за хотела и храната по време на карантината са за сметка на пътниците. Всеки ден по два пъти трябваше да измерваме телесната си температура и да информираме лекарите по телефона. На третия и предпоследния ден от карантината отново се правят PCR тестове“, казва Белослава (Лиу Чандзин 2020).

Това затруднява двустранния обмен и пречи на сътрудничеството в културата, науката и изкуството, но въпреки всичко, до края на м. октомври петима студенти от Китай идват да се обучават във ВТУ – доказателство, че двустранното сътрудничество след епидемията може и трябва да продължи. Защото нашите две страни ще преодолеят трудностите и ще положат необходимите усилия, за да намалят максимално негативните последици от разпространението на вируса. В това е уверен китайският посланик в България Дун Сяодзюн, който казва „Ще продължим всестраниното сътрудничество в икономиката, търговията, културата, науката, технологиите и човешкия обмен. Епидемията затрудни двустранния обмен, но благодарение на взаимното политическо доверие между двете страни, както и приятелството между двата народа, аз съм уверен, че ние ще надвием трудностите, а приятелският обмен и деловото сътрудничество между Пекин и София ще бъдат още по-успешни в бъдеще“ (Дун Сяодзюн 2020). Увереността на Посланика се дължи и на подкрепата, която китайският народ оказва на своето правителство в борбата с коронавируса. На 6 октомври „Дейли мейл“ цитира резултати от транснационална анкета, в които се посочва, че „китайците са най-доволни от мерките на своето правителство за превенция и контрол на епидемията от новия коронавирус“. Публикуваните резултати показват, че „правителството на Китай е получило най-висока оценка, след него са тези на Южна Корея, Южна Африка, Индия и Германия. Американското правителство е заело деветото място“ (Дейли мейл 2020).

Затова съвсем на място звучат думите на вицепрезидента Илиана Йотова, казани по време на онлайн празненството за 71-вата годишнина

от основаването на Китайската народна република, организирано от посолството на Пекин в София. „Разчитаме изключително много на опита на Китай, който първи пострада от коварната болест. Безкрайно благодарим за помощта, която оказахте на цяла Европа.“ (Йотова 2020)

Може би всички ние сме имали необходимост и полза от подобна карантина? Често казваме: Бързам, нямам време да си дочета книгата. Нямам време да обърна внимание на това, на онова. В динамиката на съвременното ни времето винаги е било дефицит. И изведнъж – хоп – затворени и, сякаш отгоре, получихме всичкото време на света, а много от хората не знаят какво да правят с него. Навярно трябва да обърнем внимание на простите, но истински неща – една обикновена усмивка, една добра дума на хората около нас, защото да общуваш нормално и адекватно с човека до теб е изкуство, което изисква търпение, компромиси, време. Нещо, което сякаш сме забравили. Явно е дошъл момент да помислим какво трябва да променим в себе си, ако искаме духът на обществото да не боледува и след карантината.

Библиография

Daily Mail „Дейли мейл“: Китайците са най-доволни от мерките на правителството за справяне с епидемията 08.10.2020 [“**Deyli meyl**”: Kitaytsite sa nay-dovolni ot merkite na pravitelstvoto za spravyane s epidemiyata 08.10.2020] Available at: <http://bulgarian.cri.cn/news/world/3718/20201008/557093.html> [accessed 09.10.2020]

Дун Сяодзюн 2020: 71 години дипломатически отношения между Китайската народна република и Република България. 08.10.2020 [**Dong Xiaojun**. 71 godini diplomatskeski otnosheniya mezhdu Kitayskata narodna republika i Republika Balgariya. 2020.10.08] Available at: <http://bulgarian.cri.cn/society/3716/20201008/557087.html> [accessed 11.10.2020]

Лиу Чандзин 2020: Пътят към дома. 19.08.2020 [**Liu Changjing**. Patyat kam doma 2020.08.19] Available at: <http://bulgarian.cri.cn/mail/3717/20200819/528375.html> [accessed 08.10.2020]

Михайлова 2020: Култура и образование под карантина: как ни променя вирусната криза. 27.04.2020 [**Mihaylova, K.** Kultura i obrazovanie pod karantina: kak ni promenya virusnata kriza. 2020.04.27] Available at: <https://bnr.bg/post/101266125> [accessed 10.10.2020]

Xi Jinping. ECONOMIC.BG, Петте принципа на форума „Един пояс, един път“ в Китай, 14.05.2017 [ECONOMIC.BG, Pette printsipa na foruma “Edin poyas, edin pat” v Kitay, 2017.05.17]. Available at: <https://www.economic.bg/bg/news/8/forumat-edin-poyas-edin-pat-se-otkriva-v-kitaj.html> [accessed 21.11.2019]

Йотова 2020: Вицепрезидентът Йотова: Разчитаме на опита на Китай в борбата с коронавируса 02.10.2020 [Yotova, П. Vitseprezidentat Yotova: Razchitame na opita na Kitay v borbata s koronavirusa 2020.10.02] Available at: https://www.dnevnik.bg/sviat/2020/10/02/4122023_viceprezidentut_iotova_razchitame_na_opita_na_kitai_v/ [accessed 09.10.2020]